



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ



ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Αρ. Πρωτ.: 3801
Αθήνα, 14-6-2017

Ταχ. Δ/ση: Κεφαλληνίας 45 & Κόμνα Τράκα
Τ.Κ. – Πόλη: 112 57 Αθήνα
Πληροφορίες: Στέλλα Παρασκευά, Αλέξιος Τάττης
Τηλέφωνο: 213 2124 744, 730
eMail: eaadhsy@eaadhsy.gr
Τηλ. Κέντρο: 213 2124 700
Fax: 213 2124 777
Ιστότοπος: www.hsppa.gr www.eaadhsy.gr

ΠΡΟΣ
Όπως πίνακας αποδεκτών
(αποστολή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο)

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 21

(Απόφαση 43/31-5-2017 της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων)

ΘΕΜΑ: “Ο ανταγωνιστικός διάλογος στις δημόσιες συμβάσεις”

.....

Στο πλαίσιο της αρμοδιότητας της Αρχής για την έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών προς τους αρμόδιους δημόσιους φορείς και τις αναθέτουσες αρχές, σχετικά με ζητήματα δημοσίων συμβάσεων που αφορούν ιδίως στην ερμηνεία της σχετικής εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας (άρθρο 2 παρ. 2 περ. δ' του ν. 4013/2011), εκδίδεται η παρούσα κατευθυντήρια οδηγία για τη χρήση της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου στις δημόσιες συμβάσεις.

Ειδικότερα, με την παρούσα οδηγία επιχειρείται αφενός η παρουσίαση των βασικότερων χαρακτηριστικών του ανταγωνιστικού διαλόγου, όπως αυτός προσδιορίζεται από την εθνική και την ενωσιακή νομοθεσία, αφετέρου η παροχή της πληρέστερης δυνατής ενημέρωσης προς τους ενδιαφερόμενους φορείς ως προς τον τρόπο χρήσης της μεθόδου αυτής.

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις δημόσιες συμβάσεις παρέχουν ένα ευρύ φάσμα διαδικασιών και τεχνικών για τις αναθέτουσες αρχές που διοργανώνουν διαγωνιστικές διαδικασίες σύμφωνα με το ρυθμιστικό τους πλαίσιο και τις ποικίλες ανάγκες τους. Οι προϋφιστάμενες επιλογές διαδικασιών ανάθεσης διευρύνθηκαν ήδη από το 2004, ώστε να επιτραπεί στις αναθέτουσες αρχές να προσαρμόζουν τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων στις συνθήκες της εκάστοτε κρίσιμης αγοράς και να εξασφαλίζουν καινοτόμες

λύσεις και τεχνικές (π.χ. δυναμικό σύστημα αγορών, ηλεκτρονικοί κατάλογοι), οποτεδήποτε αυτό είναι αναγκαίο.

Έτσι με την Οδηγία 2004/18/ΕΚ¹ εισάγεται για πρώτη φορά στο ενωσιακό δίκαιο η διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου.² Η αναγκαιότητα για τη θέσπιση και τη χρήση της διαδικασίας αυτής προέκυψε από το γεγονός ότι οι μέχρι τότε προβλεπόμενες διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων θεωρήθηκαν από τους εμπλεκόμενους δρώντες ως ανεπαρκείς για τη σύναψη πολύπλοκων συμβάσεων (ο αριθμός των οποίων, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, βαίνει σταθερά αυξανόμενος). Ως εκ τούτου, ο ανταγωνιστικός διάλογος εισήχθη για την κάλυψη της εκπεφρασμένης ανάγκης ορισμένων κρατών - μελών για τη θέσπιση μιας ενιαίας διαδικασίας για τη διαχείριση πολύπλοκων συμβάσεων, η οποία θα παρέχει την απαραίτητη ευελιξία για την εξασφάλιση της οικονομικής αποδοτικότητας των σύνθετων συμβατικών αντικειμένων, εξασφαλίζοντας παράλληλα έναν ικανό βαθμό διαφάνειας.

Από στατιστικά στοιχεία των τελευταίων πέντε ετών προκύπτει η αυξανόμενη χρήση της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου από τις αναθέτουσες αρχές σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε συμβάσεις υψηλής χρηματικής αξίας. Χαρακτηριστικά, κατά το έτος 2010, η χρήση της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου δεν ξεπερνούσε το ποσοστό του 1% σε σχέση με τις άλλες διαδικασίες ανάθεσης, ωστόσο σε επίπεδο συνολικής αξίας συμβάσεων που ανατέθηκαν κατά το ίδιο έτος, το ποσοστό κυμάνθηκε στο 8,6% της συνολικής αξίας συμβάσεων (5,2% το έτος 2009), με μέσο όρο αξίας σύμβασης το ποσό των 40 εκατομμυρίων ευρώ.³ Ο ανταγωνιστικός διάλογος χρησιμοποιείται κυρίως για συμβάσεις υπηρεσιών (σε ποσοστό 67% κατά αξία σύμβασης) και σε μικρότερη έκταση για συμβάσεις έργων (σε ποσοστό 29% κατά αξία σύμβασης). Στην Ελλάδα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που αντλήθηκαν από το Συμπλήρωμα της Επίσημης Εφημερίδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για τις συμβάσεις που εμπίπτουν στο π.δ. 60/2007, τα έτη 2102 έως 2016 δημοσιεύτηκαν έντεκα (11) προκηρύξεις με ανταγωνιστικό διάλογο, εκ των οποίων οι δέκα (10) αφορούσαν σε υπηρεσίες και η μία (1) σε προμήθειες. Εν τέλει, σε γνωστοποίηση της ανάθεσης σύμβασης κατέληξε μία εκ των ανωτέρω προκηρύξεων, εντός χρονικού πλαισίου 2 ετών περίπου, με αντικείμενο σύμβασης προμήθεια λογισμικού και συστημάτων πληροφορικής.

II. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Στην ελληνική έννομη τάξη ο ανταγωνιστικός διάλογος ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 26 και 30 του ΒΙΒΛΙΟΥ Ι και από τις διατάξεις των άρθρων 263 και 267 του ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΙ του ν. 4412/2016⁴. Η παρούσα κατευθυντήρια οδηγία αναφέρεται στις διατάξεις του Βιβλίου Ι, εφαρμοζόμενων αναλόγως και στις διατάξεις του Βιβλίου ΙΙ.⁵

1. Ο ανταγωνιστικός διάλογος – εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

Ο ανταγωνιστικός διάλογος ("*competitive dialogue*") αποτελεί μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες που εισήγαγε το καθεστώς της Οδηγίας 2004/18 (βλ. άρθρο 29 παρ. 1). Σύμφωνα με τον ορισμό στην ανωτέρω

¹ Οδηγία 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ L 134 της 30.4.2004, σ. 114 έως 240)

² Βλ. άρθρο 29 παρ. 1 Οδηγίας 2004/18/ΕΚ "Ανταγωνιστικός διάλογος", το οποίο ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με το άρθρο 23 του π.δ. 60/2007 "Ανταγωνιστικός διάλογος".

³ EU Public Procurement Legislation: Delivering Results Summary of Evaluation Report Ref. Ares(2016)909599-22/02/2016 European Commission-Internal Market and Services.

⁴ Ν. 4412/2016 (Α' 147) "Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)"

⁵ Οι διατάξεις των άρθρων 30 και 267 είναι εν πολλοίς παρόμοιες.

οδηγία, «ανταγωνιστικός διάλογος» είναι η διαδικασία στην οποία κάθε οικονομικός φορέας μπορεί να ζητήσει να συμμετάσχει και στην οποία η αναθέτουσα αρχή διεξάγει διάλογο με τους υποψηφίους που έχουν γίνει δεκτοί στη διαδικασία αυτή προκειμένου να βρεθούν μία ή περισσότερες λύσεις που θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της, και βάσει της οποίας ή των οποίων οι υποψήφιοι που επελέγησαν καλούνται να υποβάλλουν προσφορά.⁶ Η διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου ήρθε να καλύψει ένα κενό “διαχείρισης” στη σύναψη ιδιαίτερα πολύπλοκων συμβάσεων, η πολυπλοκότητα των οποίων έγκειται στο ότι η αναθέτουσα αρχή γνωρίζει το τελικό αποτέλεσμα που θέλει να πετύχει με τη σύναψη της σύμβασης, βρίσκεται όμως σε αδυναμία να ορίσει τα μέσα που θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της ή να εκτιμήσει τι μπορεί να προσφέρει η αγορά από την άποψη τεχνικών λύσεων ή/και χρηματοδοτικών/νομικών λύσεων.⁷ Μέχρι την εισαγωγή της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου, για τις περίπλοκες συμβάσεις οι αναθέτουσες αρχές μπορούσαν να επιλέξουν μεταξύ της κλειστής διαδικασίας και των διαδικασιών με διαπραγμάτευση. Ωστόσο, στην πράξη απεδείχθη ότι σε πολλές περιπτώσεις οι ανωτέρω διαδικασίες δεν ήταν ιδιαίτερος χρήσιμες για τις αναθέτουσες αρχές, καθώς η κλειστή διαδικασία απαιτεί τον εκ των προτέρων καθορισμό των προδιαγραφών και των όρων εκτέλεσης της σύμβασης (που είναι το ζητούμενο για τις αναθέτουσες αρχές), ενώ οι διαδικασίες της διαπραγμάτευσης, επιτρέπουν μεν, εκ της φύσεώς τους, τη διαπραγμάτευση, αποτελούν όμως εξαιρετικές διαδικασίες η προσφυγή στις οποίες πολύ δύσκολα αιτιολογείται.⁸

Οι διατάξεις της νέας Οδηγίας 2014/24/ΕΕ⁹ (άρθρο 30) παρέχουν μεγαλύτερη ευελιξία στις αναθέτουσες αρχές κατά την ενεργοποίηση της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου, με βάση την πρακτική εμπειρία που έχει συσσωρευτεί από την εφαρμογή της οδηγίας 2004/18/ΕΚ. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην 42^η αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ: «Είναι επιτακτική η ανάγκη να παρασχεθεί στις αναθέτουσες αρχές μεγαλύτερη ευελιξία για την επιλογή διαδικασίας προμήθειας που να προβλέπει διαπραγματεύσεις. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να προβλέπουν τη χρήση της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση ή του ανταγωνιστικού διαλόγου σε διάφορες περιπτώσεις όπου οι ανοικτές ή οι κλειστές διαδικασίες χωρίς διαπραγμάτευση δεν είναι πιθανό να οδηγήσουν σε ικανοποιητικά αποτελέσματα».

Οι βασικές αλλαγές στην οδηγία 2014/24/ΕΕ σε σχέση με τα οριζόμενα στην οδηγία 2004/18/ΕΚ είναι:

i) Στην οδηγία 2004/18/ΕΚ ο ανταγωνιστικός διάλογος επαφίετο στο κράτος – μέλος να τον εισαγάγει στην έννομη τάξη του, ως δυνατότητα των αναθετουσών αρχών (αρ. 29 παρ. 1), ενώ στην οδηγία 2014/24/ΕΕ τα κράτη- μέλη απλώς ορίζουν τις προϋποθέσεις, υπό τις οποίες οι αναθέτουσες αρχές μπορούν χρησιμοποιούν τη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου, μη διαθέτοντας πλέον την ευχέρεια να μην τον εισαγάγουν ως διαδικασία στην έννομη τάξη τους (αρ. 26 παρ. 4).

ii) Οι προϋποθέσεις εφαρμογής του ανταγωνιστικού διαλόγου στην οδηγία 2014/24/ΕΕ έχουν διευρυνθεί (αρ. 26 παρ. 4) σε σχέση με την οδηγία 2004/18/ΕΚ (αρ. 29 παρ. 1).¹⁰

⁶ Άρθρο 1 παρ. 11 περ. (γ) οδηγίας 2004/18/ΕΚ.

⁷ Αιτιολογική σκέψη 31 οδηγίας 2004/18/ΕΚ.

⁸ Michael Burnett “Using Competitive Dialogue in EU Public Procurement – Early Trends and Future Developments”, EIPASCOPE 2009/2.

⁹ Οδηγία 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις δημόσιες προμήθειες και την κατάργηση της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ (ΕΕ L 94 της 28.3.2014, σ. 65 έως 242), όπως διορθώθηκε με το Διορθωτικό Έγγραφο (ΕΕ L 135 της 24.5.2016, σ. 120 έως 204)

Επί της ουσίας, ο πυρήνας της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου έγκειται στο ότι επιτρέπει στις αναθέτουσες αρχές όχι μόνο να επιλέγουν τον οικονομικό φορέα που θα αναλάβει την εκτέλεση της σύμβασης κατά τα συνήθως προβλεπόμενα, αλλά να διαπραγματεύονται, σε προκαταρκτικό επίπεδο, με τους οικονομικούς φορείς που έχουν επιλεγεί να συμμετέχουν στο διάλογο, για το περιεχόμενο της υπό προκήρυξη σύμβασης, ώστε να σχεδιάζεται το συμβατικό αντικείμενο με τον καλύτερο δυνατό τρόπο πριν την υποβολή των τελικών προσφορών. Είναι προφανές ότι αυτή η μέθοδος είναι πάρα πολύ χρήσιμη σε ιδιαίτερα πολύπλοκες συμβάσεις ή σε συμβάσεις που απαιτούν καινοτομία καθώς οι υφιστάμενες λύσεις στην αγορά δεν καλύπτουν τις ανάγκες των αναθετουσών αρχών.

2. Επιλογή της διαδικασίας ανταγωνιστικού διαλόγου - προϋποθέσεις

Οι διατάξεις της νέας Οδηγίας για τις δημόσιες συμβάσεις 2014/24/ΕΕ (αρ. 26 παρ. 4) και του ν. 4412/2016 (αρ. 26 παρ. 2), προβλέπουν ότι οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προσφεύγουν στον ανταγωνιστικό διάλογο, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) όσον αφορά έργα, αγαθά ή υπηρεσίες, που πληρούν ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα κριτήρια:

αα) αν οι ανάγκες της αναθέτουσας αρχής δεν είναι δυνατόν να ικανοποιηθούν χωρίς προσαρμογή των άμεσα διαθέσιμων λύσεων,

ββ) αν περιλαμβάνουν σχεδιασμό ή καινοτόμες λύσεις,

γγ) αν η σύμβαση δεν είναι δυνατόν να ανατεθεί χωρίς προηγούμενες διαπραγματεύσεις λόγω ειδικών περιστάσεων που σχετίζονται με τη φύση, την πολυπλοκότητα ή τη νομική ή χρηματοοικονομική οργάνωση ή λόγω των κινδύνων που συνδέονται με τους ανωτέρω παράγοντες,

δδ) αν οι τεχνικές προδιαγραφές δεν είναι δυνατόν να προκαθοριστούν με επαρκή ακρίβεια από την αναθέτουσα αρχή με αναφορά σε πρότυπο, ευρωπαϊκή τεχνική αξιολόγηση, κοινή τεχνική προδιαγραφή ή τεχνικό πλαίσιο αναφοράς κατά την έννοια των παραγράφων 2 έως 5 του Παραρτήματος VII του Προσαρτήματος Α.

β) όσον αφορά έργα, αγαθά ή υπηρεσίες για τα οποία έπειτα από ανοικτή ή κλειστή διαδικασία υποβάλλονται μόνο μη κανονικές ή απαράδεκτες προσφορές'.

Ειδικότερα, το περιεχόμενο της ανωτέρω ρύθμισης μπορεί να περιγραφεί σχηματικά ως εξής:

2.1. Η διαδικασία ανταγωνιστικού διαλόγου ενεργοποιείται, κατεξοχήν, όταν τα προς προμήθεια αγαθά, τα έργα ή οι υπηρεσίες στα οποία στοχεύει η αναθέτουσα αρχή, δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της, όπως προσφέρονται στην αγορά, διότι:

- οι ανάγκες της αναθέτουσας αρχής δεν είναι δυνατόν να ικανοποιηθούν χωρίς προσαρμογή των άμεσα διαθέσιμων λύσεων {περίπτωση (αα)}και

- οι εργασίες, οι προμήθειες ή οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν σχεδιασμό ή καινοτομία {περίπτωση (ββ)}.

Οι δύο προαναφερθείσες περιπτώσεις (αα) και (ββ) καλύπτουν περιπτώσεις όπου τα έργα, οι υπηρεσίες ή τα προς προμήθεια αγαθά που ενδιαφέρουν την αναθέτουσα αρχή δεν είναι έτοιμα προς χρήση, αλλά απαιτούν είτε ανάπτυξη είτε προσαρμογή για τις συγκεκριμένες ανάγκες της αναθέτουσας αρχής. Επί της ουσίας, οι περιπτώσεις αυτές καλύπτουν οποιαδήποτε σύμβαση περιλαμβάνει ένα σημαντικό στοιχείο σχεδιασμού και ανάπτυξης. Σύμφωνα με την 42^η και την 43^η αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ: «Η κατάσταση αυτή μπορεί να παρουσιαστεί ιδίως στις περιπτώσεις που αφορούν καινοτόμα έργα, εκτέλεση σημαντικών έργων υποδομής ολοκληρωμένων μεταφορών, μεγάλα δίκτυα πληροφορικής [...]. Για τις συμβάσεις έργων, περιπτώσεις όπως οι προαναφερθείσες περιλαμβάνουν έργα που δεν είναι συνήθη κτίρια ή που οι εργασίες αφορούν σχεδιαστικές ή καινοτόμες λύσεις. Για υπηρεσίες ή αγαθά που απαιτούν προσαρμογή ή σχεδιασμό,

10 Πρβλ και Sue Arrowsmith "The Law of Public and Utilities Procurement: Volume 1: Regulation in the EU and UK, chapte 8 par. 8-09 – 8-10 p. 869 – 870.

είναι πιθανόν να αξίζει η χρήση της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση ή του ανταγωνιστικού διαλόγου. Η προσαρμογή ή οι σχεδιαστικές αυτές προσπάθειες είναι ιδιαίτερα αναγκαίες στην περίπτωση περίπλοκων αγορών όπως εξελιγμένα προϊόντα, υπηρεσίες πνευματικής φύσεως, φερ' ειπείν, υπηρεσίες παροχής συμβουλών, υπηρεσίες αρχιτεκτονικής ή μηχανικής, ή μεγάλα έργα τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ). Στις περιπτώσεις αυτές, ενδέχεται να πρέπει να πραγματοποιηθούν διαπραγματεύσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η συγκεκριμένη προμήθεια ή υπηρεσία ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής. Στην περίπτωση έτοιμων προς χρήση υπηρεσιών ή αγαθών που μπορούν να παράσχουν πολλοί φορείς της αγοράς, δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται η ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση και ο ανταγωνιστικός διάλογος».

Επιπλέον, η περίπτωση (ββ) καλύπτει όλες τις περιπτώσεις συμβάσεων που παρουσιάζουν καινοτομία. Σύμφωνα με τον σχετικό ορισμό της (άρθρο 2, παρ. 1, περ. 24 ν. 4412/2016) ως «καινοτομία νοείται η υλοποίηση νέου ή σημαντικά βελτιωμένου προϊόντος, υπηρεσίας ή διαδικασίας, που περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζεται στις διαδικασίες παραγωγής, ανοικοδόμησης ή κατασκευής, νέα μέθοδο εμπορίας ή νέα μέθοδο οργάνωσης στις επιχειρηματικές πρακτικές, οργάνωσης του χώρου εργασίας ή των εξωτερικών σχέσεων μεταξύ άλλων, με σκοπό τη συμβολή στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων ή την υποστήριξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη».

2.2. Ο ανταγωνιστικός διάλογος μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί στην περίπτωση συμβάσεων με ιδιαίτερα πολύπλοκες απαιτήσεις και ιδίως όταν η σύμβαση δεν είναι δυνατόν να ανατεθεί χωρίς προηγούμενες διαπραγματεύσεις, λόγω ειδικών περιστάσεων που σχετίζονται με τη φύση, την πολυπλοκότητα ή τη νομική ή χρηματοοικονομική οργάνωση ή λόγω των κινδύνων που συνδέονται με τους ανωτέρω παράγοντες {περίπτωση (γγ)}.

Η χρήση του ανταγωνιστικού διαλόγου σε αυτή την περίπτωση αφορά σε περιπτώσεις όπου απαιτούνται διαπραγματεύσεις για την επίτευξη της βέλτιστης οικονομικής απόδοσης ακριβώς λόγω της έντονης πολυπλοκότητας του συμβατικού αντικειμένου. Η έννοια της τεχνικής πολυπλοκότητας εισήχθη αρχικά με την Οδηγία 2004/18/ΕΚ. Ειδικότερα, μία δημόσια σύμβαση θεωρείται «*ιδιαίτερα πολύπλοκη*», εφόσον οι αναθέτουσες αρχές δεν είναι αντικειμενικά σε θέση είτε να καθορίσουν τα τεχνικά μέσα, τα οποία θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και τους στόχους τους είτε/και να προσδιορίσουν τη νομική ή/και χρηματοοικονομική οργάνωση ενός σχεδίου.

Στην Ερμηνευτική Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον ανταγωνιστικό διάλογο, που εκδόθηκε μετά τη δημοσίευση της οδηγίας 2010/4/18/ΕΚ¹¹ προσδιορίστηκε ότι ένα έργο (project) εμφανίζει «τεχνική πολυπλοκότητα» όταν η Αναθέτουσα Αρχή αδυνατεί να καθορίσει τα μέσα που ικανοποιούν τις ανάγκες της για αυτό ή δεν μπορεί να καθορίσει τους σκοπούς της για το συγκεκριμένο έργο.

Μπορεί να εμφανιστούν δύο περιπτώσεις:

- είτε η Αναθέτουσα Αρχή να αδυνατεί να προσδιορίσει τα τεχνικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν ώστε να επιτύχει το περιγραφόμενο έργο ή την περιγραφόμενη λύση
- είτε η Αναθέτουσα Αρχή βρίσκεται σε αδυναμία να αποφασίσει ανάμεσα σε διάφορες πιθανές λύσεις (επιλογές) ποια είναι αυτή που ικανοποιεί κατά τον καλύτερο τρόπο τις ανάγκες της.

Ως παράδειγμα «τεχνικής πολυπλοκότητας», η ανωτέρω Ερμηνευτική Ανακοίνωση αναφέρει αναθέτουσα αρχή που θέλει να ενώσει τις όχθες ενός ποταμού αλλά δεν έχει αποφασίσει αν θα επιλέξει τη λύση της γέφυρας ή του τούνελ.

Η χρηματοοικονομική ή νομική πολυπλοκότητα μπορεί να εμφανιστεί κατά την υλοποίηση έργων που εμπεριέχουν σύνθετες χρηματοδοτήσεις με χρηματοοικονομική και νομική διάρθρωση που δεν μπορεί να καθορισθεί εκ των προτέρων από την Αναθέτουσα Αρχή (Αιτιολογική σκέψη (31) της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ). Τέτοια ζητήματα εμφανίζονται συνήθως σε έργα που συνδέονται με Συμπράξεις Δημόσιου - Ιδιωτικού Τομέα.

11 Explanatory Note –Competitive Dialogue – Classic Directive CC/2005/04_rev.1 of 5.10.2005

Στην ίδια Ερμηνευτική Ανακοίνωση δίδονται ως παραδείγματα νομικής ή χρηματοοικονομικής πολυπλοκότητας η περίπτωση αναθέτουσας αρχής που μέσω ανταγωνιστικού διαλόγου θα μπορούσε να καταλήξει αν μια σύμβαση θα μπορούσε να ανατεθεί ως σύμβαση παραχώρησης που οι οικονομικοί φορείς είναι διατεθειμένοι να αποδεχθούν τους οικονομικούς κινδύνους που συνεπάγεται μια τέτοια σύμβαση παραχώρησης ή ως «κλασσική» σύμβαση.

2.3. Η διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου, επίσης, μπορεί να ενεργοποιείται αν οι τεχνικές προδιαγραφές¹² δεν είναι δυνατόν να προκαθοριστούν με επαρκή ακρίβεια από την αναθέτουσα αρχή με αναφορά σε πρότυπο, ευρωπαϊκή τεχνική αξιολόγηση, κοινή τεχνική προδιαγραφή ή τεχνικό πλαίσιο αναφοράς κατά την έννοια των παραγράφων 2 έως 5 του Παραρτήματος VII του Προσαρτήματος Α' {περίπτωση (δδ)}.¹³

Στην περίπτωση αυτή, οι τεχνικές προδιαγραφές δεν καθορίζονται με επαρκή ακρίβεια από την αναθέτουσα αρχή με αναφορά σε τυποποιημένη ευρωπαϊκή τεχνική αξιολόγηση, κοινή τεχνική προδιαγραφή ή τεχνική παραπομπή στο πλαίσιο των παρ. 2 έως 5 του Παραρτήματος VII του Προσαρτήματος Α'. Οι ανωτέρω αναφορές αφορούν κατ' ουσία ορισμένα πρότυπα που καθορίζονται από εξωτερικούς οργανισμούς τυποποίησης, συμπεριλαμβανομένων των αναγνωρισμένων διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών προτύπων. Το λεκτικό της συγκεκριμένης περίπτωσης φαίνεται να παρέχει μια πολύ ευρεία βάση για τη χρησιμοποίηση του ανταγωνιστικού διαλόγου, επιτρέποντας τη χρήση του ακόμη και για απλές αγορές, όταν δεν υφίσταται επίσημο διαθέσιμο πρότυπο κατά τα ανωτέρω.

2.4 Τέλος, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να χρησιμοποιήσει τη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου όταν έπειτα από ανοικτή ή κλειστή διαδικασία υποβάλλονται μόνο μη κανονικές ή απαράδεκτες προσφορές.¹⁴

3. Διεξαγωγή της διαδικασίας¹⁵

Το διαδικαστικό σκέλος του ανταγωνιστικού διαλόγου αποτελεί ένα υβρίδιο ανάμεσα στην κλειστή διαγωνιστική διαδικασία και στη διαδικασία με διαπραγμάτευση. Όπως στις περιπτώσεις αυτές, περιλαμβάνει το στάδιο επιλογής των υποψηφίων που θα συμμετάσχουν στη διαδικασία και το στάδιο του ανταγωνισμού καθ' εαυτού. Όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 30¹⁶ του ν. 4412/2016 (άρθρο 30 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), στον ανταγωνιστικό διάλογο οποιοσδήποτε οικονομικός φορέας μπορεί να υποβάλει αίτηση συμμετοχής έπειτα από προκήρυξη σύμβασης.

¹² Βλ. Παράρτημα VII Προσαρτήματος Α' και Παράρτημα VIII Προσαρτήματος Β' ν. 4412/2016.

¹³ Βλ. σχετικούς ορισμούς Παραρτήματος VII Προσαρτήματος Α και Παραρτήματος VIII Προσαρτήματος Β ν. 4412/2016: «πρότυπο»: η τεχνική προδιαγραφή που έχει εγκριθεί από αναγνωρισμένο οργανισμό με δραστηριότητα τυποποίησης, για επαναλαμβανόμενη ή διαρκή εφαρμογή, της οποίας όμως η τήρηση δεν είναι υποχρεωτική και εμπίπτει σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες: α) «διεθνές πρότυπο»: πρότυπο που έχει εγκριθεί από διεθνή οργανισμό τυποποίησης και έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού· β) «ευρωπαϊκό πρότυπο»: πρότυπο εγκεκριμένο από ευρωπαϊκό οργανισμό τυποποίησης που έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού· γ) «εθνικό πρότυπο»: πρότυπο που έχει εκδοθεί από εθνικό οργανισμό τυποποίησης και έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού· «ευρωπαϊκή τεχνική αξιολόγηση»: η τεκμηριωμένη αξιολόγηση των επιδόσεων ενός δομικού προϊόντος, σε συνάρτηση με τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του, σύμφωνα προς το αντίστοιχο έγγραφο ευρωπαϊκής αξιολόγησης, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 περίπτωση 12 στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 305/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου· «κοινή τεχνική προδιαγραφή»: η τεχνική προδιαγραφή στον τομέα ΤΠΕ που έχει εκπονηθεί σύμφωνα με τα άρθρα 13 και 14 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1025/2012· «τεχνικό πλαίσιο αναφοράς»: κάθε παραδοτέο το οποίο εκπονείται από τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης, πλην των ευρωπαϊκών προτύπων, σύμφωνα με διαδικασίες προσαρμοσμένες στην εξέλιξη των αναγκών της αγοράς.

¹⁴ Επισημαίνεται ότι μολονότι το άρθρο 26 παρ. 2 β) εφαρμόζεται και στον ανταγωνιστικό διάλογο (πλέον της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση), ωστόσο εφαρμόζεται κυρίως στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική σκέψη 44 της οδηγίας, αποτελώντας ουσιαστικά την αντίστοιχη διαδικασία της διαπραγμάτευσης με δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού του άρθρου 30 της οδηγίας 2004/18/ΕΚ. Αιτ. σκέψη 44 «Η ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση θα πρέπει επίσης να είναι δυνατή σε περιπτώσεις όπου μια ανοικτή ή μια κλειστή διαδικασία έχει αποφέρει μόνο αντικανονικές ή απαράδεκτες προσφορές. Στις περιπτώσεις αυτές, οι αναθέτουσες αρχές θα πρέπει να μπορούν να διεξάγουν διαπραγματεύσεις με σκοπό τη λήψη κανονικών και αποδεκτών προσφορών.»

¹⁵ Πριν από την έναρξη μιας διαδικασίας σύναψης σύμβασης, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να διεξάγουν διαβουλεύσεις με την αγορά, προκειμένου να προετοιμάσουν τη διαδικασία σύναψης σύμβασης και να ενημερώνουν τους οικονομικούς φορείς για τα σχέδια και τις απαιτήσεις τους (βλ. άρθρο 46 ν. 4412/2016, ενσωμάτωση άρθρου 40 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ). Στο άρθρο 41 του ίδιου νόμου, καθορίζονται οι κανόνες για τη διενέργεια των προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς.

¹⁶ Αντίστοιχο άρθρο 267 ν. 4412/2016 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ (άρθρο 48 της οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

Κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να συμμορφώνονται με τις γενικές αρχές που εφαρμόζονται στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων.¹⁷

3.1. Δημοσίευση προκήρυξης σύμβασης

Οι αναθέτουσες αρχές δημοσιεύουν στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕΕΕ) και στο ΚΗΜΔΗΣ προκήρυξη σύμβασης στην οποία γνωστοποιούν τις ανάγκες και τις απαιτήσεις τους, τις οποίες προσδιορίζουν σε αυτή την ίδια την προκήρυξη ή/και σε «περιγραφικό έγγραφο». Ως περιγραφικό έγγραφο νοείται το έγγραφο της σύμβασης που παρέχεται στους συμμετέχοντες στον ανταγωνιστικό διάλογο (ήτοι στους επιλεγέντες σε συνέχεια της ποιοτικής επιλογής να συμμετέχουν στον ανταγωνιστικό διάλογο και το οποίο διαβιβάζεται μαζί με την πρόσκληση συμμετοχής στο διάλογο) στο οποίο περιλαμβάνεται το αντικείμενο της σύμβασης και τα κριτήρια ανάθεσης.

Στο πλαίσιο αυτό οι αναθέτουσες αρχές δημοσιεύουν κατ' αρχήν την «Προκήρυξη Σύμβασης» σύμφωνα με τα τυποποιημένα έντυπα προκηρύξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εν συνεχεία γίνεται αντίστοιχα δημοσίευση και στο ΚΗΜΔΗΣ και στον εθνικό και περιφερειακό και τοπικό τύπο.¹⁸

Η τήρηση των απαιτούμενων από το νόμο διατυπώσεων δημοσιότητας αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, με συνέπεια, η μη τήρηση ή η πλημμελής τήρηση της εν λόγω υποχρέωσης να συνιστά ουσιώδη πλημμέλεια και ενδεχομένως να επιφέρει ακυρότητα της σχετικής διαδικασίας.

Η δημοσιότητα που λαμβάνει κατά περίπτωση η διαδικασία σύναψης σύμβασης σηματοδοτεί, κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 61 και 290- *“Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης”*, το χρονικό σημείο που θεωρείται για τους σκοπούς του νόμου ως έναρξη της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης.

Ειδικότερα, για τις συμβάσεις των οποίων η εκτιμώμενη αξία υπερβαίνει τα τιθέμενα στο άρθρο 5 και 235 του ν. 4412/2016 όρια, ως χρόνος έναρξης του ανταγωνιστικού διαλόγου νοείται η ημερομηνία αποστολής της σχετικής προκήρυξης σύμβασης στην Επίσημη Εφημερίδα της Ένωσης. Ακολουθεί η εκάστοτε απαιτούμενη δημοσιότητα στο ΚΗΜΔΗΣ και στον εθνικό και περιφερειακό και τοπικό τύπο.

Για τις συμβάσεις των οποίων η εκτιμώμενη αξία δεν υπερβαίνει τα τιθέμενα στο άρθρο 5 του ν.4412/2016 όρια, το χρονικό σημείο έναρξης της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης οριοθετείται στα άρθρα 120 και 330 του ν. 4412/2016 και ως τέτοιο νοείται η ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης σύμβασης στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ.

Στην προκήρυξη, όπως προαναφέρθηκε, οι αναθέτουσες αρχές αναφέρουν τις ανάγκες και τις απαιτήσεις τους και προσδιορίζουν τις εν λόγω ανάγκες και απαιτήσεις (είτε στην προκήρυξη καθ' εαυτή είτε/και σε περιγραφικό έγγραφο). Επίσης, ορίζονται οι ελάχιστες απαιτήσεις ποιοτικής επιλογής που πρέπει να πληρούν οι υποψήφιοι προκειμένου να προσκληθούν να συμμετάσχουν στο διάλογο και οι οποίες καθορίζονται στη βάση των αναφερόμενων αναγκών και των απαιτήσεων. Εφόσον οι αναθέτουσες αρχές προτίθενται να κάνουν χρήση της δυνατότητας να περιορίσουν τον αριθμό των υποψηφίων που θα προσκληθούν να συμμετάσχουν στο διάλογο, η προκήρυξη θα πρέπει να αναφέρει τα αντικειμενικά και χωρίς διακρίσεις

¹⁷ Βλ. άρθρο 18 ν. 4412/2016, ενσωμάτωση άρθρου 18 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ *“Οι αναθέτουσες αρχές αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, της ελευθερίας του ανταγωνισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης. Ο σχεδιασμός των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων δεν γίνεται με σκοπό την εξαίρεσή τους από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος Βιβλίου ή τον τεχνητό περιορισμό του ανταγωνισμού. Ο ανταγωνισμός θεωρείται ότι περιορίζεται τεχνητά όταν οι διαδικασίες σύναψης συμβάσεων έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την αδικαιολόγητα ευνοϊκή ή δυσμενή μεταχείριση ορισμένων οικονομικών φορέων. Οι αναθέτουσες αρχές λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων και η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση των διατιθέμενων προς το σκοπό αυτό δημοσίων πόρων.”*

¹⁸ Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 379 παρ. 10 και 12 ν. 4412/2016.

κριτήρια ή κανόνες που θα εφαρμόσει για τον περιορισμό, τον ελάχιστο αριθμό των υποψηφίων που προτίθεται να προσκαλέσει και ενδεχομένως τον ανώτερο.¹⁹

Στην προκήρυξη της σύμβασης (ή στο περιγραφικό έγγραφο) προσδιορίζουν επίσης τα επιλεγέντα κριτήρια ανάθεσης, τη σχετική στάθμιση που προσδίδει σε καθένα από τα επιλεγέντα κριτήρια ή τη φθίνουσα σειρά σπουδαιότητας αυτών και τίθεται ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα. Περαιτέρω, εφόσον οι αναθέτουσες αρχές προτίθενται να χρησιμοποιήσουν τη δυνατότητα για τη μείωση του αριθμού των εξεταζόμενων λύσεων κατά τη φάση του διαλόγου, αναφέρουν στην προκήρυξη της σύμβασης (ή στο περιγραφικό έγγραφο) ότι θα κάνουν χρήση της ανωτέρω δυνατότητας.

3.2. Στάδιο επιλογής οικονομικών φορέων που θα συμμετάσχουν στον ανταγωνιστικό διάλογο

Η ελάχιστη προθεσμία παραλαβής των αιτήσεων συμμετοχής ανέρχεται σε τριάντα (30) ημέρες από την ημερομηνία αποστολής της προκήρυξης της σύμβασης.

Αρχικά, η αναθέτουσα αρχή προβαίνει στην επιλογή εκείνων των συμμετεχόντων, ανάμεσα στους υποψήφιους που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση. Συγκεκριμένα, όπως ρητά ορίζεται στο άρθρο 30 του ν. 4412/2016, στο διάλογο μπορούν να συμμετέχουν μόνον οικονομικοί φορείς που έχουν προσκληθεί από την αναθέτουσα αρχή, κατόπιν αξιολόγησης των πληροφοριών που έχουν παρασχεθεί.

Ο έλεγχος της καταλληλότητας των οικονομικών φορέων που θα συμμετάσχουν στον ανταγωνιστικό διάλογο, και η επιλογή τους θα πρέπει να γίνονται υπό συνθήκες διαφάνειας.

Σε ό,τι αφορά στη συγκεκριμένη επιλογή των συμμετεχόντων, στη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου (όπως και στην κλειστή διαδικασία), αυτή εστιάζει στην εξέταση της μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού και της καταλληλότητας των υποψηφίων οικονομικών φορέων να εκτελέσουν την προς ανάθεση σύμβαση (το ακριβές περιεχόμενο της οποίας θα προκύψει στο πλαίσιο του διαλόγου). Τα κριτήρια για την ποιοτική επιλογή των συμμετεχόντων στη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου καθώς και τα μέσα απόδειξής της, καθορίζονται στα άρθρα 73 έως 85²⁰ του ν. 4412/2016.

Στο στάδιο της εξέτασης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποκλείσουν έναν οικονομικό φορέα από τη συμμετοχή του στη διαδικασία²¹, όταν αποδεικνύουν ή είναι γνωστό με άλλο τρόπο ότι υπάρχει εις βάρος του οικονομικού φορέα τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση ή όταν οι αναθέτουσες αρχές γνωρίζουν ότι ο οικονομικός φορέας έχει αθετήσει τις υποχρεώσεις του όσον αφορά την καταβολή φόρων ή εισφορών ή για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος ή προστασίας του περιβάλλοντος κ.λπ.²²

Στη συνέχεια, εξετάζονται τα ποιοτικά κριτήρια επιλογής του άρθρου 75 του ν. 4412/2016 (άρθρο 58 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), όπου η αναθέτουσα αρχή εξετάζει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις συμμετοχής, που μπορεί να εκφράζονται ως ελάχιστα επίπεδα ικανότητας, καθώς και τα κατάλληλα αποδεικτικά μέσα, που έχει θέσει στην προκήρυξη ή στο περιγραφικό έγγραφο για: α) την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, β) την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και γ) την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα.²³

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς να είναι εγγεγραμμένοι σε ένα από τα επαγγελματικά ή εμπορικά μητρώα που

¹⁹ Άρθρο 84 ν. 4412/2016. Για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ πρβλ άρθρο 304 παρ. 2 ν. 4412/2016.

²⁰ Πρβλ άρθρα 303-309 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ.

²¹ Άρθρα 73 & 74 ν. 4412/2016 (αρ. 57 παρ. 1 & 6 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ).

²² Πρβλ. Κατευθυντήρια Οδηγία Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. 20/2017 "Λόγοι αποκλεισμού από τη συμμετοχή στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων".

²³ Βλ. Κατευθυντήρια Οδηγία Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. 13/2016 «Κριτήρια ποιοτικής επιλογής δημοσίων συμβάσεων και έλεγχος καταλληλότητας: ειδικά η οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και η τεχνική και επαγγελματική ικανότητα» (ΑΔΑ: ΩΒΥ7ΟΞΤΒ-ΤΛ7) σελ. 2 Ενότητα ΙΙ.

τηρούνται στο κράτος – μέλος εγκατάστασής τους, όπως περιγράφονται στο Παράρτημα ΧΙ του Προσαρτήματος Α', ώστε να αποδεικνύεται η άδεια άσκησης της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.²⁴

Όσον αφορά την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να επιβάλλουν απαιτήσεις που να διασφαλίζουν ότι οι οικονομικοί φορείς διαθέτουν την αναγκαία οικονομική και χρηματοδοτική ικανότητα για την εκτέλεση της σύμβασης.²⁵

Περαιτέρω, σε ό,τι αφορά στην τεχνική και επαγγελματική ικανότητα, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να επιβάλλουν απαιτήσεις που να εξασφαλίζουν ότι οι οικονομικοί φορείς διαθέτουν τους αναγκαίους ανθρώπινους και τεχνικούς πόρους και την εμπειρία για να εκτελέσουν τη σύμβαση σε κατάλληλο επίπεδο ποιότητας.²⁶

Η αξιολόγηση των συμμετεχόντων που υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής για τη σύναψη δημόσιας σύμβασης άνω των ορίων, πραγματοποιείται από την αναθέτουσα αρχή καταρχήν με το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), το οποίο αποτελεί προκαταρκτική απόδειξη προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη επιβεβαιώνοντας ότι για τον λόγω οικονομικό φορέα δεν συντρέχουν οι λόγοι αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74 του ν. 4412/2016 και ότι αυτός πληροί τα σχετικά κριτήρια επιλογής που έχουν καθοριστεί. Για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, υποβάλλεται αντίστοιχα το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ), το οποίο αποτελεί πρότυπο τεύχος με δεσμευτική ισχύ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 5 του άρθρου 53 του ν.4412/2016. Ωστόσο, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από υποψήφιους, σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, να υποβάλλουν όλα ή ορισμένα δικαιολογητικά, όταν αυτό κατά την κρίση της απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας.²⁷ Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 84 της οδηγίας 2014/24/ΕΕ “Οι αναθέτουσες αρχές θα πρέπει επίσης να έχουν τη δυνατότητα να ζητούν ανά πάσα στιγμή όλα ή κάποια από τα δικαιολογητικά έγγραφα, εφόσον θεωρούν ότι αυτό είναι απαραίτητο για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας. Χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση είναι οι διαδικασίες δύο φάσεων —κλειστές διαδικασίες, ανταγωνιστικές διαδικασίες με διαπραγμάτευση, ανταγωνιστικοί διάλογοι και συμπράξεις καινοτομίας— στις οποίες οι αναθέτουσες αρχές κάνουν χρήση της δυνατότητας να περιορίζουν τον αριθμό των υποψηφίων που καλούνται να υποβάλουν προσφορές. Η απαίτηση υποβολής των συμπληρωματικών εγγράφων τη στιγμή της επιλογής των υποψηφίων που θα κληθούν μπορεί να δικαιολογηθεί με σκοπό να αποφευχθεί οι αναθέτουσες αρχές να καλέσουν υποψηφίους οι οποίοι αργότερα αποδεικνύονται ανίκανοι να υποβάλουν τα δικαιολογητικά έγγραφα στο στάδιο της ανάθεσης, εμποδίζοντας τη συμμετοχή άλλων υποψηφίων που πληρούν κατά τα λοιπά τα κριτήρια επιλογής”.

3.2.1. Περιορισμός του αριθμού των πληρούντων τα κριτήρια επιλογής υποψηφίων που θα κληθούν να συμμετάσχουν στον ανταγωνιστικό διάλογο

Το άρθρο 84 του ν. 4412/2016 ορίζει ότι στον ανταγωνιστικό διάλογο, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να περιορίζουν τον αριθμό των πληρούντων τα κριτήρια επιλογής υποψηφίων, οι οποίοι θα προσκληθούν να υποβάλουν προσφορά ή να συμμετάσχουν στο διάλογο, υπό τον όρο ότι καλύπτεται ένας ελάχιστος αριθμός υποψηφίων, και δη τρεις (3). Στην περίπτωση όμως, όπου ο αριθμός των υποψηφίων που πληρούν τα κριτήρια επιλογής και τα ελάχιστα επίπεδα ικανότητας είναι μικρότερος των τριών, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να συνεχίσει τη διαδικασία, καλώντας τους υποψήφιους που διαθέτουν τις απαιτούμενες ικανότητες.

²⁴ Βλ. παρ. 1 & 2 του άρθρου 75 ν. 4412/2016.

²⁵ Βλ. παρ. 3 του άρθρου 75 ν. 4412/2016.

²⁶ Βλ. παρ. 4 του άρθρου 75 ν. 4412/2016.

²⁷ Βλ. παρ. 5 άρθρο 79 ν.4412/2016 (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ).

Εάν οι αναθέτουσες αρχές σκοπεύουν να περιορίσουν τον αριθμό των συμμετεχόντων που καλούνται να συμμετάσχουν στο διάλογο (σεβόμενες τον ελάχιστο αριθμό των τριών), θα πρέπει να προσδιορίζεται στην προκήρυξη της σύμβασης ή στην πρόσκληση επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος, τα αντικειμενικά και χωρίς διακρίσεις κριτήρια ή κανόνες, τα οποία προτίθενται να εφαρμόσουν για τον περιορισμό, τον ελάχιστο αριθμό υποψηφίων που σκοπεύουν να καλέσουν και, ενδεχομένως, ακόμη και τον μέγιστο αριθμό αυτών.²⁸

3.2.2 Πρόσκληση συμμετοχής των επιλεγέντων υποψηφίων στο διάλογο

Οι υποψήφιοι που καλύπτουν τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής προσκαλούνται από την αναθέτουσα αρχή να συμμετάσχουν στο διάλογο. Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, οι αναθέτουσες αρχές μπορεί να έχουν προσδιορίσει τον ελάχιστο αριθμό υποψηφίων που προτίθενται να προσκαλέσουν, ο οποίος δεν είναι δυνατόν να είναι μικρότερος από τρεις. Στην περίπτωση που ο αριθμός των υποψηφίων που ικανοποιούν τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής είναι μικρότερος από το ελάχιστο όριο (δύο ή ένας), η αναθέτουσα αρχή μπορεί να συνεχίσει τη διαδικασία καλώντας τον / τους υποψήφιους που πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια. Επισημαίνεται ότι, η αναθέτουσα αρχή δε μπορεί να προσκαλέσει άλλους υποψηφίους που δεν υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής.

3.3. Στάδιο διαλόγου

Στο στάδιο του ανταγωνιστικού διαλόγου που ακολουθεί την επιλογή των υποψηφίων, οι αναθέτουσες αρχές προσκαλούν τους υποψήφιους που επελέγησαν σε διάλογο, σκοπός του οποίου είναι η διερεύνηση και ο προσδιορισμός των μέσων που μπορούν να ικανοποιήσουν με τον καλύτερο τρόπο τις ανάγκες τους. Η οδηγία 2014/24/ΕΕ και ο ν. 4412/2016 δεν θέτουν προκαθορισμένες προθεσμίες κατά το στάδιο διεξαγωγής του διαλόγου. Οι αναθέτουσες αρχές λαμβάνουν υπόψη τους αναλογικά το άρθρο 60 παρ. 1 του ν. 4412/2016 (άρθρο 47 παρ. 1 οδηγίας 2014/24/ΕΕ).²⁹

Αντικείμενο του διαλόγου μπορούν να αποτελούν όλες οι πτυχές της σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή διεξάγει το διάλογο έως ότου μπορέσει να προσδιορίσει, μετά από συγκριτική αξιολόγηση, την ή τις λύσεις, οι οποίες ενδεχομένως ανταποκρίνονται στις ανάγκες της.

Κατά τη διάρκεια του διαλόγου, οι αναθέτουσες αρχές εξασφαλίζουν την ίση μεταχείριση όλων των συμμετεχόντων. Για το σκοπό αυτό:

1. προσδιορίζουν, στην προκήρυξη της σύμβασης ή στην πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, αντικειμενικά και χωρίς διακρίσεις τους κανόνες ή τα κριτήρια τα οποία προτίθενται να χρησιμοποιήσουν,
2. τηρούν τις γενικές αρχές που εφαρμόζονται στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων και αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις,
3. ενεργούν με διαφάνεια, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας και της ελευθερίας του ανταγωνισμού και
4. δεν παρέχουν κατά τρόπο που να δημιουργεί διακρίσεις, πληροφορίες που ενδέχεται να ευνοούν ορισμένους συμμετέχοντες έναντι των υπολοίπων.

²⁸ Βλ. Κατευθυντήρια Οδηγία Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. 13/2016 «Κριτήρια ποιοτικής επιλογής δημοσίων συμβάσεων και έλεγχος καταλληλότητας: ειδικά η οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και η τεχνική και επαγγελματική ικανότητα» (ΑΔΑ: ΩΒΥ7ΟΞΤΒ-ΤΛ7) Ενότητα II σελ. 5. Για τις συμβάσεις του Βιβλίου II πρβλ άρθρο 304 παρ. 2 ν. 4412/2016.

²⁹ Άρθρο 60 παρ. 1 ν. 4412/2016 1. "Κατά τον καθορισμό των προθεσμιών παραλαβής των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής, οι αναθέτουσες αρχές λαμβάνουν υπόψη την πολυπλοκότητα της σύμβασης και τον χρόνο που απαιτείται για την προετοιμασία των προσφορών, υπό την επιφύλαξη των ελάχιστων προθεσμιών που καθορίζονται στα άρθρα 27 έως 31." Αντίστοιχο άρθρο 289 παρ. 1 για τις συμβάσεις του Βιβλίου II (άρθρο 66 της οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

Εξάλλου, οι αναθέτουσες αρχές δεν επιτρέπεται να αποκαλύπτουν στους λοιπούς συμμετέχοντες τις προτεινόμενες λύσεις ή άλλες εμπιστευτικές πληροφορίες που έχουν διαβιβαστεί από τον υποψήφιο συμμετέχοντα, χωρίς τη συγκατάθεσή του.³⁰

Από την εμπειρία που έχει αποκτηθεί από τη χρήση της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε., προκύπτει ότι ο περιορισμός του διαλόγου σε συγκεκριμένα θέματα, τα οποία επισημαίνονται εκ των προτέρων στους προσφέροντες είναι σημαντικός διότι αφενός μειώνεται το κόστος και αφετέρου δεν είναι χρήσιμο να ανοίξουν όλα τα συμβατικά θέματα για συζήτηση.³¹

Είναι αυτονόητο ότι στο στάδιο διεξαγωγής του διαλόγου δεν υποβάλλονται κατ' ακριβολογία προσφορές αλλά «λύσεις περιγράμματος» ή «προτάσεις» δεδομένου ότι η απαίτηση πλήρους υποβολής προσφορών αφορά μόνο στο τελικό στάδιο του διαγωνισμού (παρ. 6 άρθρο 30 και 267 ν. 4412/2016), από το οποίο και προκύπτει ο ανάδοχος. Ωστόσο, στο πλαίσιο της διεξαγωγής του διαλόγου, είναι νοητό να γίνονται συζητήσεις στη βάση προτάσεων, από τις οποίες είναι δυνατό να προκύψει μείωση του αριθμού των συμμετεχόντων, σύμφωνα με τα κατωτέρω αναφερόμενα. Ακόμη και στην περίπτωση όπου δεν μειώνεται ο αριθμός των συμμετεχόντων, αυτές οι προτάσεις είναι χρήσιμες διότι μπορούν να βοηθήσουν την αναθέτουσα αρχή να βελτιώσει τις τεχνικές απαιτήσεις, να συμπεριλάβει προτάσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια του διαλόγου κατά τη χρήση της καθορισμένης λύσης ή του υβριδικού μοντέλου, ή να διαπιστώσει εάν ορισμένα χαρακτηριστικά είναι οικονομικά προσιτά και πρέπει να συμπεριληφθούν και να βελτιώσουν τους όρους της σύμβασης. Επιπλέον, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να βοηθήσουν τους υποψήφιους να κατανοήσουν καλύτερα τις προτεραιότητες της αναθέτουσας αρχής μέσω της ανατροφοδότησης των σχολίων σχετικά με τις επίσημες προτάσεις τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες της αναθέτουσας αρχής που προέκυψαν από το διάλογο, οι υποψήφιοι μπορούν να τις συμπεριλάβουν με τον κατάλληλο τρόπο στις τελικές προσφορές τους.³²

Κατά τη διάρκεια του διαλόγου, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ζητήσουν από τους συμμετέχοντες να προσδιορίσουν γραπτώς τις προτάσεις τους, ενδεχομένως με τη μορφή σταδιακά συμπληρωμένων/εκλεπτυσμένων προσφορών.³³

3.3.1. Βαθμιαία μείωση του αριθμού των λύσεων / συμμετεχόντων

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 30 παρ. 4³⁴ του ν. 4412/2016, ο ανταγωνιστικός διάλογος μπορεί να διεξάγεται σε διαδοχικές φάσεις, ούτως ώστε να μειώνεται ο αριθμός των υπό εξέταση λύσεων κατά τη φάση του διαλόγου, με την εφαρμογή των κριτηρίων ανάθεσης που προσδιορίζονται στην προκήρυξη της σύμβασης ή στο περιγραφικό έγγραφο.³⁵ Η ανάγκη αυτή προκύπτει λόγω των υπερβολικά υψηλών δαπανών προετοιμασίας των φακέλων προσφορών που συνδέονται με τις μεθόδους σύναψης συμβάσεων με ανταγωνιστικό διάλογο.³⁶ Παρά την χρήση της λέξης “διάλογος” αυτού του σταδίου, στην πράξη υποβάλλονται “περιγράμματα λύσεων”, “προτάσεις σχεδίων” ή ακόμα και “προσφορές” οι οποίες θα

30 Βλ. παρ. 3 άρθρο 30 ν. 4412/2016 & άρθρο 21 ιδίου νόμου περί εχεμύθειας. Αντίστοιχο άρθρο 267 παρ. 3 και 257 για συμβάσεις Βιβλίου II.

31 S. Arrowsmith and R. Craven, “Competitive dialogue in thw United Kingdom”, section 5.2. & M. Burnett (with M. Oder) Competitive Dialogue – A Practical Guide (European Institute of Public Administration, 2009), p.39.

32 Πρβλ. και S. Arrowsmith “The Law of Public and Utilities Procurement: Volume 1: Regulation in the EU and UK”, Ch. 8-66, p.909.

33 Explanatory Note-Competitive Dialogue-Classic Directive, Σημείο 3.2.

34 Αντίστοιχα άρθρο 267 παρ. 4 για συμβάσεις Βιβλίου II.

35 Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να περιλαμβάνονται στις προκηρύξεις σύμφωνα με τα σημεία 15 και 16 του Μέρους Γ «Πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στις προκηρύξεις δημοσίων συμβάσεων (όπως αναφέρεται στο άρθρο 63)» του Παραρτήματος V «ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ» του Προσαρτήματος Α'.

36 Πρβλ αιτιολογική σκέψη 41 οδηγίας 2004/18/ΕΚ.

αξιολογηθούν με βάση τα κριτήρια ανάθεσης. Στο Ενημερωτικό Έγγραφο της Επιτροπής αναφέρεται ότι λόγω της περιπλοκότητας των συμβάσεων που ανατίθενται με τη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου, της ανάγκης σύγκρισης διαφορετικών υποβαλλόμενων λύσεων και της ανάγκης να αιτιολογηθούν οι αποφάσεις της αναθέτουσας αρχής ως προς το ποιες λύσεις θα απορριφθούν με βάση τα κριτήρια ανάθεσης, απαιτείται ο διάλογος και η υποβολή προτάσεων / λύσεων να γίνεται εγγράφως.³⁷ Επισημαίνεται ότι ο περιορισμός των λύσεων στην πράξη οδηγεί σε πολλές περιπτώσεις και σε αποκλεισμό συμμετεχόντων στο διάλογο από τη συνέχεια της διαδικασίας, καθώς στην περίπτωση απόρριψης λύσης είναι πρακτικά αδύνατο να συνεχίσει να συμμετέχει ο οικονομικός φορέας και να κληθεί στο τελικό στάδιο υποβολής τελικής προσφοράς, καθώς στην πλειονότητα των περιπτώσεων, ο κανόνας της εχεμύθειας ή η προστασία αποκλειστικών δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας εμποδίζει τους υποψηφίους να γίνουν γνώστες και να υποβάλουν τελική προσφορά επί λύσης που έχει προτείνει άλλος συμμετέχων στο διάλογο.³⁸

3.3.2. Μοντέλα / μεθοδολογία διεξαγωγής διαδικασίας του σταδίου του διαλόγου

Ο ανταγωνιστικός διάλογος προσφέρει στις αναθέτουσες αρχές μεγαλύτερη ευελιξία από τις ανοικτές και ή τις κλειστές διαδικασίες στη διάρθρωση της φάσης ανάθεσης. Στη σχετική βιβλιογραφία³⁹ έχουν καταγραφεί διάφορα μοντέλα για την ανάπτυξη του σταδίου του διαλόγου και ιδίως: α) το μοντέλο των “ιδίων λύσεων”, β) το προσδιορισμένο μοντέλο λύσεων και γ) το υβριδικό μοντέλο.

α) Το πρώτο μοντέλο είναι αυτό των “ιδίων λύσεων” (“own-solutions”), όπου όλοι οι συμμετέχοντες προτείνουν τις δικές τους λύσεις, τις οποίες συζητούν εμπιστευτικά με την αναθέτουσα αρχή και υποβάλλουν την τελική τους πρόταση, η οποία στηρίζεται στη δική τους λύση. Η αναθέτουσα αρχή δεν ορίζει μία ενιαία λύση ως βάση για τον τελικό διαγωνισμό, ούτε αναπτύσσει την τεκμηρίωση του διαγωνισμού χρησιμοποιώντας στοιχεία των λύσεων που προτείνουν οι διάφοροι υποψήφιοι.

Μειονεκτήματα:

- ένα δυνητικό μειονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αποδεχτεί μία συγκεκριμένη λύση, παρόλο που ο συνδυασμός προτεινόμενων λύσεων θα μπορούσε να είναι αποτελεσματικότερος,
- η σύγκριση των προσφορών μπορεί να είναι δύσκολη όταν οι προτεινόμενες λύσεις δεν μπορούν να συγκριθούν και ποικίλλουν ευρέως.

Πλεονέκτημα:

- σε περιπτώσεις που οι λύσεις εξαρτώνται από ιδιοκτησία γης ή δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας το συγκεκριμένο μοντέλο φαίνεται επιτυχές.

β) Το δεύτερο μοντέλο είναι αυτό της “προσδιορισμένης λύσης” (“designated solution”), όπου η αναθέτουσα αρχή έχοντας αποφασίσει από την αρχή τον τρόπο υποβολής των τελικών προσφορών, έχει προσαρμόσει την ανάπτυξη του περιγραφικού εγγράφου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζεται η επιλεγμένη λύση. Η λύση που ορίζεται από την αρχή θα μπορούσε να αντληθεί εξολοκλήρου από τις προτάσεις ενός συμμετέχοντος ή να βασίζεται σε προτάσεις περισσοτέρων του ενός. Σε αυτή την περίπτωση, ο διάλογος δεν θα διεξαχθεί στη λογική ότι οι λύσεις θα είναι εμπιστευτικές, αλλά με βάση το ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για τον τελικό διαγωνισμό και επομένως, μπορούν να μοιραστούν ορισμένες πληροφορίες.

³⁷ Explanatory Note-Competitive Dialogue-Classic Directive, Σημείο 3.2.1.

³⁸ Explanatory Note-Competitive Dialogue-Classic Directive, Σημείο 3.2.1 υποσημ. 29, S. Arrowsmith ο.π. “The Law of Public and Utilities Procurement: Volume 1:” ,Chapter 8-69.

³⁹ S. Arrowsmith and S. Treumer, “Competitive dialogue in EU law: a critical review”, section 5.6.2.

γ) Το τρίτο μοντέλο είναι το “υβριδικό μοντέλο” (“hybrid”), το οποίο είναι ένας συνδυασμός των άλλων δύο. Όπως στο το πρώτο προαναφερθέν μοντέλο, ο διάλογος διεξάγεται με τη διατήρηση εμπιστευτικών λύσεων. Ωστόσο, η περιγραφή του αντικειμένου και των όρων και προϋποθέσεων αναπτύσσεται και εξειδικεύεται σε κάποιο βαθμό κατά τη διάρκεια του διαλόγου, ώστε να εξαλειφθούν ορισμένες λύσεις ή να γίνουν υποχρεωτικές κάποιες πτυχές. Όλοι οι υποψήφιοι υποβάλλουν τις τελικές προσφορές τους βάσει της αναθεωρημένης κοινής περιγραφής και των αναθεωρημένων όρων και προϋποθέσεων.

Άλλη μελέτη⁴⁰ διακρίνει τέσσερις μεθοδολογίες στη διεξαγωγή ανταγωνιστικού διαλόγου:

- Πρόσκληση για υποβολή περισσότερων λύσεων, στη συνέχεια επεξεργασίας των διαφορών μεταξύ τους προς μια ενιαία λύση
- Πρόσκληση για υποβολή περιγράμματος λύσεων και στη συνέχεια ανάπτυξη μίας ή περισσότερων εξ αυτών πιο λεπτομερειακά
- Συνεχή / επαναληπτική προσέγγιση π.χ. διάλογος πρώτα στις τεχνικές πτυχές της σύμβασης και στη συνέχεια στις χρηματοοικονομικές.
- Εκκίνηση διαλόγου από την καταρχήν προτιμώμενη λύση από την αναθέτουσα αρχή, με πρόσκληση στους συμμετέχοντες στο διάλογο προκειμένου να αποτιμήσουν και να κάνουν παρατηρήσεις επί της αρχικής λύσης που αποτελεί τη βάση του διαλόγου.

Ο M. Burnett διακρίνει δύο προσεγγίσεις σε γενικές γραμμές κατά τη φάση του διαλόγου: τη συμβουλευτική και την ερευνητική. Η πρώτη (συμβουλευτική) βασίζεται σε μια λύση που ήδη έχει καταρχήν επεξεργαστεί η αναθέτουσα αρχή και η οποία ζητά την περαιτέρω επεξεργασία της, ενώ η δεύτερη (ερευνητική) εκκινεί από ένα γενικό προσδιορισμό των στόχων και του επιδιωκόμενου αποτελέσματος εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, η οποία ζητά προσδιορισμό της λύσης από τους συμμετέχοντες στο διάλογο.

Εξυπακούεται ότι στην πράξη, η εκάστοτε αναθέτουσα αρχή υιοθετεί το μοντέλο που κατά την άποψή της είναι το βέλτιστο για τις ανάγκες της.

3.4. Λήξη του διαλόγου

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 6 του άρθρου 30⁴¹ του ν.4412/2016, η αναθέτουσα αρχή δηλώνει, στο κατάλληλο χρονικό σημείο, ότι ο διάλογος ολοκληρώνεται και ενημερώνει τους εναπομείναντες συμμετέχοντες, τους οποίους καλεί σε χρόνο και εντός της προθεσμίας που ορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης, να υποβάλλουν την τελική προσφορά τους, βάσει της λύσης ή των λύσεων που υποβλήθηκαν και προσδιορίστηκαν κατά τη διάρκεια του διαλόγου.

Οι προσφορές αυτές περιέχουν όλα τα απαιτούμενα και αναγκαία στοιχεία για την εκτέλεση του αντικείμενου της σύμβασης.

Περαιτέρω, δίνεται η δυνατότητα, εφόσον το ζητά η αναθέτουσα αρχή, οι προσφορές αυτές να αποσαφηνίζονται, να εξειδικεύονται και να βελτιστοποιούνται. Ωστόσο, η αποσαφήνιση, η εξειδίκευση, η βελτιστοποίηση ή οι πρόσθετες πληροφορίες δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα μεταβολές των ουσιωδών στοιχείων της προσφοράς ή της δημόσιας σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων των αναγκών και των απαιτήσεων που προσδιορίζονται στην προκήρυξη της σύμβασης ή στο περιγραφικό έγγραφο, όταν μεταβολές στα στοιχεία αυτά, στις ανάγκες και στις απαιτήσεις ενδέχεται να προκαλέσουν στρέβλωση του ανταγωνισμού ή να επιφέρουν διακρίσεις.

⁴⁰ M. Burnett “Using competitive dialogue in EU Public procurement – Early trends and developments” EIPASCOPE 2009/2.

⁴¹ Αντίστοιχα άρθρο 267 παρ. 6 για συμβάσεις Βιβλίου II

3.5. Στάδιο Ανάθεσης

Σε επόμενο στάδιο ακολουθεί η ανάθεση της δημόσιας σύμβασης, η οποία πραγματοποιείται αποκλειστικά βάσει του κριτηρίου της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς, από πλευράς βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής.⁴²

Τα κριτήρια που συνιστούν την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά καθώς και η στάθμιση των κριτηρίων αυτών αναφέρονται στην προκήρυξη του διαγωνισμού, εάν δεν περιλαμβάνονται στο περιγραφικό έγγραφο.⁴³

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά την ανάθεση συμβάσεων, στην παρ. 10 του άρθρου 86 του ν.4412/2016 (παρ. 5 του άρθρου 67 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) προβλέπεται ότι οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να τηρούν τις απαιτούμενες συνθήκες διαφάνειας, ώστε να μπορούν όλοι οι προσφέροντες να ενημερώνονται επαρκώς για τα κριτήρια και τις ρυθμίσεις που θα ισχύσουν κατά τη λήψη της απόφασης για την ανάθεση της σύμβασης. Υποχρεώνονται, συνεπώς, οι αναθέτουσες αρχές να αναφέρουν τα κριτήρια ανάθεσης της σύμβασης και τη σχετική στάθμιση καθενός εξ αυτών. Οι αναθέτουσες αρχές, ωστόσο, έχουν τη δυνατότητα να παρεκκλίνουν από την αναφορά της στάθμισης των κριτηρίων σε πλήρως δικαιολογημένες περιπτώσεις, τις οποίες πρέπει να μπορούν να αιτιολογούν, όταν η στάθμιση αυτή δεν μπορεί να καταρτιστεί εκ των προτέρων, ιδίως λόγω της πολυπλοκότητας της σύμβασης. Σε αυτές τις περιπτώσεις, θα πρέπει να αναφέρουν τα κριτήρια σε φθίνουσα σειρά σπουδαιότητας.⁴⁴

Επισημαίνεται ότι, τα κριτήρια ανάθεσης (και η σειρά σπουδαιότητάς τους) δεν μπορούν να μεταβληθούν κατά τη διαδικασία ανάθεσης (δηλαδή το αργότερο μετά τη διαβίβαση των προσκλήσεων συμμετοχής στο διάλογο) για προφανείς λόγους ίσης μεταχείρισης. Στην πραγματικότητα, τυχόν αλλαγές στα κριτήρια ανάθεσης μετά από αυτό το στάδιο της διαδικασίας, θα δημιουργούσε συνθήκες στις οποίες η αναθέτουσα αρχή θα μπορούσε να είχε λάβει γνώση των λύσεων που θα πρότειναν οι συμμετέχοντες και άρα θα μπορούσε να «καθοδηγήσει» τη διαδικασία.⁴⁵

Οι αναθέτουσες αρχές αξιολογούν τις υποβληθείσες προσφορές βάσει των κριτηρίων ανάθεσης που ορίζονται στην προκήρυξη της σύμβασης ή στο περιγραφικό έγγραφο. Εφόσον το ζητά η αναθέτουσα αρχή, μπορούν να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις με τον προσφέροντα που έχει κριθεί ότι υπέβαλε την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, από πλευράς βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής, για την επιβεβαίωση των οικονομικών δεσμεύσεων ή άλλων όρων που περιέχονται στην προσφορά, οριστικοποιώντας τους όρους της σύμβασης, εφόσον αυτό:

- α) δεν συνεπάγεται την ουσιώδη τροποποίηση βασικών στοιχείων της προσφοράς ή της δημόσιας σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων των αναγκών και των απαιτήσεων που προσδιορίζονται στην προκήρυξη της σύμβασης ή στο περιγραφικό έγγραφο, και
- β) δεν ενέχει κίνδυνο στρέβλωσης του ανταγωνισμού ή εισαγωγής διακρίσεων.

Σε αυτό το στάδιο του ανταγωνιστικού διαλόγου γίνεται αναφορά στη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων, στο πλαίσιο της οριστικοποίησης των όρων των συμβάσεων, με την έννοια της διευθέτησης ορισμένων όρων με

⁴² Παρ. 2 άρθρο 86 ν. 4412/2016.

⁴³ Παράρτημα V Προσαρτήματος Α ΜΕΡΟΣ Γ, Σημείο 18.

⁴⁴ Πρβλ. τρίτο εδάφιο της αιτιολογικής σκέψης 90 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, βλ. επίσης Κατευθυντήρια Οδηγία Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. 11/2015 (ΑΔΑ: ΩΛΝ4ΟΞΤΒ-ΜΙΦ) ΙV. Τα κριτήρια ανάθεσης στη νέα Οδηγία για τις δημόσιες συμβάσεις στον κλασικό τομέα (2014/24/ΕΕ), Σημείο 8, σελ. 24.

⁴⁵ Explanatory Note-Competitive Dialogue-Classic Directive, Σημείο 3.1. – Βλ. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/15473/attachments/1/translations/?locale=el>

συμφωνία και με την προϋπόθεση ότι δεν επέρχεται ουσιαστική τροποποίηση βασικών στοιχείων της προσφοράς.

3.6. Απονομή βραβείων ή καταβολή ποσών

Οι αναθέτουσες αρχές εφόσον κρίνουν ότι οι δαπάνες συμμετοχής των οικονομικών φορέων στη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου είναι υψηλές, δύνανται να προβλέπουν την απονομή βραβείων ή την καταβολή ποσών στους συμμετέχοντες στο διάλογο.

3.7. Εχεμύθεια

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου, οι αναθέτουσες αρχές εξασφαλίζουν την ίση μεταχείριση όλων των συμμετεχόντων. Για το σκοπό αυτό, δεν παρέχουν, κατά τρόπο που να δημιουργεί διακρίσεις, πληροφορίες που ενδέχεται να ευνοούν ορισμένους συμμετέχοντες έναντι των υπολοίπων. Σύμφωνα με το άρθρο 21 του ν. 4412/2016 και της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, οι αναθέτουσες αρχές δεν αποκαλύπτουν στους λοιπούς συμμετέχοντες τις προτεινόμενες λύσεις ή άλλες εμπιστευτικές πληροφορίες που έχουν διαβιβαστεί από υποψήφιο ή προσφέροντα που συμμετέχει στο διάλογο χωρίς την έγγραφη συναίνεσή του. Η εν λόγω συναίνεση δεν λαμβάνει τη μορφή παραίτησης, αλλά παρέχεται σχετικά με την προτιθέμενη γνωστοποίηση των συγκεκριμένων πληροφοριών.

Μία μελέτη που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο έδειξε ότι οι εγχώριες αναθέτουσες αρχές έχουν αναπτύξει μία σχεδόν καθολική κοινή πρακτική για την αντιμετώπιση του παραπάνω ζητήματος εμπιστευτικότητας. Συγκεκριμένα, όπως περιγράφεται στις κατευθυντήριες γραμμές OGC/Treasury 2008, η αναθέτουσα αρχή θα πρέπει να καθορίσει λεπτομερώς τον τρόπο διεξαγωγής της διαδικασίας διαλόγου.⁴⁶ Συγκεκριμένα, τα περιγραφικά έγγραφα θα απαιτούν από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τυχόν πληροφορίες που θεωρούνται εμπιστευτικές, ώστε να μην αποκαλυφθούν σε άλλους συμμετέχοντες. Όταν μία αναθέτουσα αρχή διαφωνεί ότι οι πληροφορίες είναι εμπιστευτικές, η αρχή θα ενημερώσει το εν λόγω μέρος και σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί συμφωνία, θα παρέχει στο εν λόγω μέρος την επιλογή να αποσύρει τις πληροφορίες. Η πρακτική έδειξε ότι όταν χρησιμοποιείται αυτή η προσέγγιση οι διαφωνίες σχετικά με την εμπιστευτικότητα τείνουν να επιλύονται φιλικά στην πράξη.⁴⁷

Προκειμένου να αποφευχθεί η δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να μην επωφεληθεί από πιθανές λύσεις που δεν είναι ιδιαίτερα συγκεκριμένες, αλλά αρχικά προτείνονται από έναν οικονομικό φορέα, μπορεί να είναι χρήσιμο να διεξάγονται γενικές συζητήσεις με την αγορά πριν από την επίσημη διαδικασία ανάθεσης. Παρουσιάζει ενδιαφέρον, ωστόσο, το γεγονός ότι το ζήτημα της εμπιστευτικότητας και της εχεμύθειας σε γενικές γραμμές δεν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα το ΔΕΕ και τα στοιχεία πολλών κρατών – μελών δείχνουν ότι θεωρούν ότι έχουν τηρηθεί οι απαιτήσεις εμπιστευτικότητας.⁴⁸ Ένας πιθανός λόγος εξήγησης μπορεί να είναι το γεγονός ότι τα κράτη-μέλη είναι επιφυλακτικά ως προς την ανάγκη τήρησης αυτών των απαιτήσεων και ανέπτυξαν ειδικούς μηχανισμούς για την αντιμετώπισή τους, όπως η προσέγγιση του Ηνωμένου Βασιλείου που περιγράφεται ανωτέρω.

4. Πρόσβαση στα έγγραφα της σύμβασης

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 67⁴⁹ του ν. 4412/2016 (άρθρο 53 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), «Οι αναθέτουσες αρχές προσφέρουν ελεύθερη, πλήρη, άμεση και δωρεάν ηλεκτρονική πρόσβαση στα έγγραφα της σύμβασης από την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης/ γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 65 ή την ημερομηνία αποστολής της πρόσκλησης επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος. Το

⁴⁶ OGC/Treasury 2008 guidance, p.19.

⁴⁷ S. Arrowsmith and R. Craven, “Competitive Dialogue in the United Kingdom”, section 5.3.

⁴⁸ S. Arrowsmith and S. Treumer, “Competitive Dialogue in EU law: a critical review”, section 5.3.

⁴⁹ Αντίστοιχο άρθρο 297 παρ. 1 για τις συμβάσεις Βιβλίου II.

κείμενο της προκήρυξης γνωστοποίησης ή της πρόσκλησης επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος προσδιορίζει τη διεύθυνση διαδικτύου στην οποία διατίθενται τα έγγραφα της σύμβασης».

Ωστόσο, η υποχρέωση παροχής ηλεκτρονικής πρόσβασης υπόκειται σε εξαίρεση όταν οι αναθέτουσες αρχές προτίθενται να λάβουν μέτρα και απαιτήσεις προς τους οικονομικούς φορείς, με σκοπό την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών, τις οποίες παρέχουν καθ' όλη της διάρκεια της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης. Στην περίπτωση αυτή, οι αρχές πρέπει να αναφέρουν στην προκήρυξη της σύμβασης ή στην πρόσκληση, τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών και τον τρόπο απόκτησης πρόσβασης στα έγγραφα.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 69 «Προσκλήσεις προς τους υποψηφίους» του ν. 4412/2016 (άρθρο 54 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), στη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου, οι αναθέτουσες αρχές προσκαλούν ταυτοχρόνως και γραπτώς όλους τους επιλεγέντες υποψηφίους να συμμετάσχουν στο διάλογο⁵⁰. Οι εν λόγω προσκλήσεις περιλαμβάνουν παραπομπή στην ηλεκτρονική διεύθυνση στην οποία τίθενται σε άμεση διάθεση με ηλεκτρονικά μέσα τα έγγραφα της σύμβασης. Στην περίπτωση που στα έγγραφα αυτά δεν παρέχεται ελεύθερη, άμεση και δωρεάν πρόσβαση για τους λόγους που εκτίθενται τρίτο και τέταρτο ή πέμπτο και έκτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 67 και δεν διατίθενται ήδη με οποιονδήποτε άλλο τρόπο οι προσκλήσεις συνοδεύονται από τα έγγραφα της σύμβασης. Επιπλέον, οι προσκλήσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου περιλαμβάνουν τις πληροφορίες που ορίζονται στο παράρτημα ΙΧ του Προσαρτήματος Α.⁵¹

⁵⁰ Πρβλ άρθρο 299 για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ.

⁵¹ Παράρτημα ΙΧ Προσαρτήματος Α' "ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΝ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΩΝ, ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟ Ή ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 69"

1. Η πρόσκληση υποβολής προσφορών ή συμμετοχής σε διάλογο δυνάμει του άρθρου 54 πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον:

α) παραπομπή στη δημοσιευθείσα προκήρυξη διαγωνισμού·
 β) την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας παραλαβής των προσφορών, τη διεύθυνση στην οποία πρέπει να διαβιβάζονται και τη γλώσσα ή τις γλώσσες στις οποίες πρέπει να συντάσσονται·
 γ) στην περίπτωση του ανταγωνιστικού διαλόγου, την ημερομηνία που έχει καθοριστεί και τη διεύθυνση για την έναρξη της φάσης των διαβουλεύσεων, καθώς και τη γλώσσα ή τις γλώσσες που θα χρησιμοποιηθούν·
 δ) ένδειξη των εγγράφων που πρέπει ενδεχομένως να επισυνάπτονται, είτε για την τεκμηρίωση δηλώσεων που πρέπει να είναι επαληθεύσιμες και στις οποίες ο υποψήφιος προβαίνει σύμφωνα με τα άρθρα 59 και 60 και, κατά περίπτωση, με το άρθρο 62, είτε για τη συμπλήρωση των πληροφοριών που προβλέπονται στα εν λόγω άρθρα, υπό τους ίδιους όρους με τους προβλεπόμενους στα άρθρα 59, 60 και 62·

ε) τη σχετική στάθμιση των κριτηρίων ανάθεσης της σύμβασης ή, εφόσον συντρέχει λόγος, τη φθίνουσα σειρά σπουδαιότητας αυτών των κριτηρίων, εάν δεν περιλαμβάνονται στη γνωστοποίηση προκήρυξης σύμβασης, στην πρόσκληση επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος, στις τεχνικές προδιαγραφές ή στο περιγραφικό έγγραφο.

Ωστόσο, στην περίπτωση συμβάσεων που ανατίθενται μέσω ανταγωνιστικού διαλόγου ή σύμπραξης καινοτομίας, οι πληροφορίες που προβλέπονται στο στοιχείο β) δεν περιλαμβάνονται στην πρόσκληση συμμετοχής στον διάλογο ή στην πρόσκληση διαπραγμάτευσης αλλά επισημαίνονται στην πρόσκληση υποβολής προσφορών. [...]". Αντίστοιχα Παράρτημα ΧΙΙΙ Προσαρτήματος Β.

5. Σχηματική αποτύπωση του ανταγωνιστικού διαλόγου



6. Διαφορές ανταγωνιστικού διαλόγου – ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση

Η διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου και της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση παρουσιάζουν τις κάτωθι βασικές διαφορές:

6.1. Στην περίπτωση της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση οι μη κεντρικές αναθέτουσες αρχές μπορούν να προκηρύξουν διαγωνισμό μέσω προκαταρκτικής προκήρυξης (παρ. 5, άρθρο 26 του ν.4412/2016).

6.2. Σε ότι αφορά στα κριτήρια ανάθεσης: κατά τη διαδικασία της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση η ανάθεση της δημόσιας σύμβασης πραγματοποιείται με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με οποιονδήποτε από τους τρόπους που μπορεί να προσδιοριστεί από την αναθέτουσα αρχή σύμφωνα με το άρθρο 86 παρ. 1 ν. 4412/2016, ενώ κατά τη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου η ανάθεση πραγματοποιείται με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο με βάση βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής (παρ. 1, άρθρο 30 του ν.4412/2016).

6.3. Στον ανταγωνιστικό διάλογο, εφόσον το ζητά η αναθέτουσα αρχή μπορούν να γίνουν διαπραγματεύσεις με τον προσφέροντα που έχει κριθεί ότι υπέβαλε την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, από πλευράς βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής. Στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση η αναθέτουσα αρχή δεν διαθέτει αυτή τη δυνατότητα.

7. Πλεονεκτήματα – Μειονεκτήματα

Τα βασικότερα οφέλη από τη χρήση του ανταγωνιστικού διαλόγου τόσο για τις αναθέτουσες αρχές όσο και για τους οικονομικούς φορείς είναι τα εξής:

7.1. Ο ανταγωνιστικός διάλογος είναι πλέον μια διαθέσιμη διαδικασία για τις περιπτώσεις που παρατίθενται στο άρθρο 26 του ν.4412/2016, χωρίς να περιορίζεται η χρήση του αναλόγως της κατηγορία της σύμβασης ή του τύπου της αναθέτουσας αρχής.

7.2. Οι επιτρεπόμενοι λόγοι για τη χρήση της διαδικασίας αυτής έχουν επεκταθεί και έχουν γίνει επίσης οι ίδιοι που ισχύουν για τη χρήση της ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση.

7.3. Παρέχεται μεγαλύτερη ευελιξία στο στάδιο υποβολής των τελικών προσφορών. Εφόσον το ζητεί η αναθέτουσα αρχή, οι προσφορές αυτές μπορούν να αποσαφηνίζονται, να εξειδικεύονται και να βελτιστοποιούνται. Ωστόσο, η αποσαφήνιση, η εξειδίκευση, η βελτιστοποίηση ή οι πρόσθετες πληροφορίες δεν επιτρέπεται να συνεπάγονται μεταβολές των ουσιωδών στοιχείων της προσφοράς ή της δημόσιας σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων των αναγκών και των απαιτήσεων που προσδιορίζονται στη γνωστοποίηση προκήρυξης της σύμβασης ή στο περιγραφικό έγγραφο, όταν μεταβολές των στοιχείων, των αναγκών και των απαιτήσεων αυτών ενδέχεται να προκαλέσουν στρέβλωση του ανταγωνισμού ή να επιφέρουν διακρίσεις.

7.4. Παρέχεται μεγαλύτερη ευελιξία και στο στάδιο της διαπραγμάτευσης με τον “νικητή” οικονομικό φορέα. Εφόσον το ζητεί η αναθέτουσα αρχή, μπορούν να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις με τον προσφέροντα που έχει κριθεί ότι υπέβαλε την πλέον συμφέρουσα από άποψη τιμής-ποιότητας προσφορά, σύμφωνα με το άρθρο 67 για την επιβεβαίωση των οικονομικών δεσμεύσεων ή άλλων όρων που περιέχονται στην προσφορά.

Ωστόσο παρατηρούνται και δυσκολίες στη χρήση της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου, οι οποίες είναι:

7.5. Απαιτείται έμφαση στην προετοιμασία από την αναθέτουσα αρχή, ώστε να μειώσει το κόστος συμμετοχής στη διαδικασία καθώς και να προβλέψει ένα εφικτό χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσής της.

7.6. Η μη σωστή προετοιμασία από την αναθέτουσα αρχή καθώς και η έλλειψη της απαραίτητης τεχνογνωσίας μπορεί να οδηγήσει σε ματαίωση της διαδικασίας κατά την εξέλιξή της.

**ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ**

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΤΑΠΟΔΗΣ

Εσωτερική Διανομή:

Γραφείο Προέδρου
Γραφείο Διεθνών Σχέσεων
Γραφείο Νομικού Συμβούλου
Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων
Διεύθυνση Βάσεων Δεδομένων και Κεντρικού Ηλεκτρονικού Μητρώου Δημοσίων Συμβάσεων
Διεύθυνση Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης
Διεύθυνση Νομικών Υπηρεσιών
Διεύθυνση Συντονισμού και Ελέγχου
Περιφερειακό Γραφείο Θεσσαλονίκης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ:

- 1) Προεδρία της Δημοκρατίας
- 2) Βουλή των Ελλήνων
- 3) Όλα τα Υπουργεία/ Γενικές-Ειδικές Γραμματείες (Γραφεία κ. Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/νσεις Νομοθετικού έργου, Τμήματα Προμηθειών, προς περαιτέρω ενημέρωση και εποπτευομένων φορέων) -Υπουργείο Εσωτερικών (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Τμήματα/Γραφεία Προμηθειών),
-Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης,
-Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης,
-Υπουργείο Εθνικής Άμυνας,
-Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα [Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, -Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης,
-Υπουργείο Εξωτερικών,
-Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
-Υπουργείο Οικονομικών,
-Υπουργείο Υγείας,
-Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης
-Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (προς περαιτέρω κοινοποίηση στις Εφορείες Αρχαιοτήτων),